„Contemplația înțelegătoare” a filozofului Nae Ionescu

Motto: *„Gândirea lui Nae Ionescu apare la o întorsătură a cugetării românești… la răscrucea drumurilor care vin din relativism… Ei îi datorăm dezrobirea de primatul gnoseologic al kantianismului și de agnosticismul pozitivist al lui Comte ca și de evoluționismul spiritualist gol al lui Hegel… Viziunea sa de ansamblu are rădăcinile în junimism (prin Rădulescu-Motru), în Pârvan și în Iorga. Pe planul internațional gândirea sa se așează în aceeași direcție cu a francezilor Blondel și Maritain, a germanilor Husserl, Scheler, Heidegger și N. Hartmann, a englezilor Russell și Pierce sau Alexander, a rușilor Losky, Florensky, Berdiaev sau Bulgakov.”* (Mircea Vulcănescu)

Pe la 26 de ani Mircea Vulcănescu a publicat primul său text despre gândirea lui Nae Ionescu, profesorul care-i influențase modul de „interpretare a experienței religioase” (M.V). Cu acel prilej citise cu atenție cursul din 1929/30 (litografiat) și observase contribuția originală din prelegerile a cincea și a șasea în care sclipitorul profesor expusese „interesanta teorie metafizică asupra naturii simbolice a cauzalității”, după ce lămurise problema cauzalității în știință, „reducându-se la o ordonare sistematică a constatărilor” (M.Vulcănescu în „Manuscriptum”, Anul XXVII, București, 1-2/1996, număr special *Mircea Vulcănescu*, p.79).

Dacă la publicarea prelegerii a cincea s-ar fi ținut cont de sfera de interes a profesorului de metafizică, titlul ei ar fost „Trecerea de la lumea realității sensibile la lumea universalului/a virtualului”. Întinsul studiu scris de tânărul filozof M. Vulcănescu în 1930 a fost inclus de Gabriel Stănescu în antologia „Nae Ionescu în conștiința contemporanilor săi” apărută în 1998. Interesat de problema virtualului și presimțind la Nae Ionescu o fire contemplativă [(1)], Vulcănescu asociază această intuiție a sa cu unele meditații naeionesciene asupra problemei acțiunii și contemplației. El încearcă să pună în lumină rolul „posibilului” (al „virtualului”) în concepția despre existență a fostului său profesor. În cartea sa scrisă după moartea filozofului Nae Ionescu „prin otrăvire” (după opinia lui Petre Țuțea, vezi Isabela Vasiliu-Scraba, „Orice mare inteligență basculează între religie și filozofie”, în revista tipărită „Acolada”, Satu Mare, Anul IX, nr.2/ 2015, p. 18 și nr. 3/2015, partea a II-a; URL https://isabelavs2.wordpress.com/nae-ionescu/isabelavs-tuteanae/), Mircea Vulcănescu reține opinia Profesorului după care (în fața propriei existențe) omul nu poate avea alt rol decât de spectator, întrucât „lucrurile se fac” (și fără intervenția omului) atunci când ele sunt „coapte să se facă” (vezi vol.: Mircea Vulcănescu, „Nae Ionescu așa cum l-am cunoscut”, București, Ed. Humanitas, 1992, p. 149). O remarcă oarecum asemănătoare făcuse și un alt fost student care scrisese că „Nae Ionescu nu te povățuia decât pentru a te constrânge să înțelegi că pentru labirintul reflexiv nu există un fir al Ariadnei. Trebuie să răzbați de unul singur, singur cu tine și cu ființa ta, tot atît de necunoscută ție ca și celor din jurul tău” (cf. N. Steinhardt în vol.: „Nae Ionescu în conștiința contemporanilor săi”. Crestomație de Gabriel Stănescu, Criterion Publishing, 1998).

Astăzi este poate mai greu să ne dăm seama de efervescența spirituală a vremurilor în care preda la Universitatea din București metafizicianul Nae Ionescu. Este însă suficient să ne gândim la performanțele culturale ale câtorva dintre renumiții săi discipoli. Studentului Mircea Eliade (care la nouăsprezece ani publicase deja zeci de articole și studii în presa vremii), profesorul de filozofia religiei (tema cursul de metafizică din 1924/1925) îi spusese la prima lor conversație că „religia câștigă procesul în absență” și că lui personal îi trebuiseră vreo șapte ani ca să înțeleagă lucruri care se înțeleg bine numai după ce „nu le-ai înțeles mult timp” (Mircea Eliade, „Romanul adolescentului miop”). Emil Cioran (1911-1995) începuse a publica în revistele vremii, când nici nu împlinise douăzeci de ani. După licența din 1932 cu o temă din Bergson, insomniacul Cioran obișnuia să-l însoțească pe Nae Ionescu (1890-15 martie 1940) la cursuri, fără a-i fi asistent. Această informație biografică a fost ocolită cu grijă de mass media oficiale și de mediatizații „clienți ai lui Cioran” (cf. Noica), oficiali care-au ținut să participe la instrumentalizarea politică a operei cioraniene (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Cioran prin lăutărismul lui Pleșu. Inocularea rușinii de a fi român*, http://romanianstudies.org/content/2011/02/19/isabela-vasiliu-scraba-cioran-prin-lautarismul-lui-plesu-despre-inocularea-rusinii-de-a-fi-roman/). Pe la 21 de ani, în niște comentarii ale filozofiei naeionesciene ocupând mai mult de douăzeci de pagini, Mircea Vulcănescu scrie „de stimulentul necontenit de gând produs de ascuțimea cu care disecă o teorie… de varietatea și noutatea problemelor pe care le atacă” și de preocuparea profesorului pentru exprimarea corectă, nepretențioasă și adecvată gândirii sale (M.V., Pensée de N.I., Paris).

Figurând printre membrii fondatori ai „Asociației Nae Ionescu”, istoricul academician P.P. Panaitescu (1900-1967) nota în marginea prelegerilor de logică ținute de Nae Ionescu în anul universitar 1934/1935 că profesorul Nae Ionescu, prin originalitatea gândirii sale, transformase studiul Logicii, „disciplină a formelor de gândire”, într-o „știință a vieții”. Faptul era atât de evident încât a fost consemnat și de tânărul Cioran spre sfârșitul articolului său „Nae Ionescu și drama lucidității”, publicat în „Vremea” din 6 iunie 1937 (vezi Emil Cioran, „Singurătate și destin”, București, 1991, pp. 314-318). Mircea Vulcănescu (devenit asistentul profesorului Gusti) își amintise în cartea sa despre Nae Ionescu de întâmplarea la care asistase cu prilejul unui examen: Profesorul a ascultat la un examen de logică **despre** „Cartea lui Iov” (și nu „din” cum au înlocuit editorii, vezi *Nae Ionescu, așa cum l-am cunoscut*, 1992, p.23). Asistentul preferat al fondatorului *Școlii monografice de la București* replicase acuzației de „misticism religios” venită din partea lui Rădulescu-Motru că spiritul vremii exaltă în întreaga Europă „importanța visului lui Descartes din noiembrie 1619” și că în universitatea românească până la „gândirea nouă, fecundă și țâșnind din realitate” a lui Nae Ionescu a stăpânit junimismul „agonizând fără vervă și fără strălucire în fața sălilor pustii” (Mircea Vulcănescu, *Filozofie științifică, universitate și ortodoxie*, în „Cuvântul”, 21 febr. 1931).

Spre deosebire de Titu Maiorescu și de alți profesori mai puțin faimoși de la Facultatea de Filozofie și Litere, Nae Ionescu nu a predat niciodată istoria filozofiei expunând diferitele sisteme filozofice pentru că, înainte de toate, presupunea că studenții săi au citit, sau citesc operele marilor filozofi, astfel încît ei au cultura filozofică necesară spre a ajunge să citească numai acei autori în care se regăsesc [(2)]. ”Studiul diverselor sisteme de filozofie este foarte interesant, – le spunea el studenților la cursul de logică ținut în 1927/28. Însă nu ca să știți ce spune toată lumea, ci ca să vă găsiți pe dumneavoastră înșivă” (Nae Ionescu). Datorită mediului intelectual foarte stimulativ, tânărului Cioran îi reușise performanța de a se „găsi” pe sine, încă din tinerețe (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, „Cioran un mistic în lumea filozofiei”; https://isabelavs2.wordpress.com/emil-cioran/isabelavs-cioranmistic15/). Înfățișată prin câteva trăsături de condei, calea către sine a moralistului „bolnav de veșnicie” [(3)] apare din câteva rânduri scrise la douăzecișinouă de ani: „Omul gândește ca să nu fie. Filozofia n-a fost niciodată o soluție. Ea este un sistem de întrebări, de înfundături” („Înșelarea prin acțiune”, art. publicat în „Vremea” din 15 dec. 1940 și cuprins în volumul de publicistică românească, *Singurătate și destin*, București, 1991, p. 332.). În toate cele șase cărți scrise în românește de Emil Cioran [(4)] ca și în cele publicate după 1949 în franceză se va vădi ardoarea trăirii și voluptatea negării oricărei soluții metafizice, dincolo de toate înfundăturile pe care neodihnita sa luciditate le-a putut imagina (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Ideile – un decor variabil în scrierile lui Cioran*, în rev. „Steaua”, Cluj-Napoca, Anul LI, nr.7-8/2000, pp. 76-79, cuprins în vol.: Isabela Vasiliu-Scraba, *În labirintul răsfrângerilor. Nae Ionescu prin discipolii săi: Țuțea, Cioran, Noica, M. Eliade, M. Vulcănescu și Vasile Băncilă*, Ed. Star Tipp, Slobozia, 2000, pp.36-56, sau http://www.isabelavs.uv.ro/Discip/discip.html).

În opinia lui Mircea Vulcănescu, definitorie la Nae Ionescu ar fi fost dorința de a cunoaște „virtualitățile închise în lucruri” (*Nae Ionescu așa cum l-am cunoscut*, București, 1992, p. 101): „Privindu-l încă de la cursurile lui, vedeam cum Nae Ionescu proceda mai întâi socratic, iscodind lumea vastă a posibilităților” (op. cit., p. 146) scria în anii patruzeci Vulcănescu [(5)] cumva pe urmele unei idei din prefața lui Eliade la „Roza vânturilor” (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, „O nevinovată eroare a lui Mircea Eliade și nebănuitele ei urmări”, în vol.: *Metafizica lui Nae Ionescu în unica și în dubla ei înfățișare*, Slobozia, 2000, pp.7-16). Dar pentru Vulcănescu, această atitudine contemplativă ține de întreaga spiritualitate răsăriteană. Ea s-ar afla la polul opus mentalității care pune fapta la loc de cinste, de maniera că, în Apus, „a face e mai mult decât a fi” (*Nae Ionescu așa cum l-am cunoscut*, p. 148). Mircea Vulcănescu fusese impresionat de hermeneutica naeionesciană referitoare la „pretenția creatoare a omului” care a vrut „să-l înlocuiască” pe Creator în treaba lui, forțând astfel destinul firesc al lucrurilor. El nu uită nici de atitudinea polemică a inițiatorului *Școlii trăiriste*: „Tot Apusul așa vede spiritul, protestând împotriva condiției firești a omului” (p. 149).

Admirat nu numai de mari personalități ale României (Sf. Vladimir Ghica, Sf. Arsenie Boca, Mitropolit Tit Simedrea, Octav Onicescu, Sergiu Celibidache, Bazil Munteanu, Mircea Eliade, Dan Botta, dr. Vasile Voiculescu, Horia Stamatu, Petre Țuțea, Cioran, Noica, Vasile Băncilă, Alice Voinescu, Ovidiu Papadima, N.I. Herescu, P.P. Panaitescu, Panaitescu-Perpessicius, Gheorghe Racoveanu, Ștefan Teodorescu, Mircea Cancicov, Ernest Bernea, Nicolae Mladin, Petru Comarnescu, etc.), dar și de filozofi vestici, – (spre marea ciudă a lui Nicolae Bagdazar care l-a „micșorat” cât a putut în *Istoria*… sa (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Vintilă Horia ca istoric al filozofiei românești*, în rev. „Poesis”, Satu Mare, nr. 236-237, pp.50-54, sau http://www.scribd.com/doc/176897482/Isabela-Vasiliu-Scraba-Vintil%C4%83-Horia-istoric-al-filozofiei-romane%C8%99ti) –, Nae Ionescu vorbea studenților de „creația omenească” echivalând cu un act de răzvrătire a omului în fața naturii create de Dumnezeu. „Făptuirea” fiind privită ca o „împuținare și nu sporire de existență”. Subtilitatea acestui gând apare mai ales acum, când poluarea și distrugerea Terrei a început să-i îngrijoreze (fățarnic) chiar pe „făptuitori”.

Conform mentalității teologice răsăritene, însăși creația a fost o mărginire prin selecție a posibilităților Dumnezeiești. De aici convingerea lui Nae Ionescu, după care trecerea de la „putință” la „act” ar fi o „alunecare de la Dumnezeu” (Mircea Vulcănescu, Op. Cit.), o „istovire” și nu un adaos de ființă. În hermeneutica mitului căderii omului din starea paradisiacă [(6)] Nae Ionescu accentua asupra primei consecințe a păcatului originar. Aceasta ar fi fost încetarea stării contemplative. Celelalte consecințe ale greșelii primilor oameni s-ar fi bifurcat. Una decurge din valorizarea atitudinii active. Ea urmează drumul spiritualității apusene, elogiind „munca”. Alta valorizează atitudinea contemplativă pe care primii oameni o aveau în Paradis. După Nae Ionescu, firea cu care Dumnezeu a înzestrat inițial omul a fost o „fire contemplativă”. Omul nu este „creator”. Doar devine astfel. Desigur, după putințele lui, odată cu izgonirea din Rai. Acestea, observă Mircea Vulcănescu, sunt însă lucruri de înțeles doar pentru cei ce se împărtășesc din mentalitatea răsăriteană: pentru cei bucuroși să contemple întâmplările vieții, să afle temeiurile lor, știind bine că omului îi este cu neputință să facă „din proprie inițiativă” ceva peste vrerea lui Dumnezeu [(7)]. Situat, ca și Nae Ionescu, în „matricea stilistică” (cum spunea Blaga) a spiritualității ortodoxe românești, gânditorul creștin Mircea Vulcănescu mai subliniază una dintre ideile pe care le considera fundamentale în opera întâiului creator de școală filozofică românească. Este vorba de acea „occidentală împotrivire față de condițiile firești ale omului”.

Paginile lui Mircea Vulcănescu despre problematica lui „**a fi, a face și a putea**” din manuscrisul cărții despre Nae Ionescu –„tulburătoare la culme” [(8)] – cum scrisese Noica în 1979, când credea că manuscrisul ei s-ar fi pierdut – au constituit subiectul unei… contestări. Iar „contestatarul” nu a fost altul decât Constantin Noica, cel care – după închisoarea politică (1958-1964) făcută pentru „vina” de a fi dat un manuscris despre Hegel la publicat [(9)] –, urma să-i devină lui Mircea Vulcănescu un discipol atât de fidel, încât i-a îmbrățișat și i-a regăndit („noician”) multe idei filozofice în cărțile având în titlu cuvântul „românesc” [(10)].

În 1944 însă, prin critica exprimată de Noica în *Jurnalul* său tipărit de Publicom, filozoful – „de la Sinaia”, i-a reproșat prietenului său că ar fi „construit” într-un mod cât se poate de propriu poziția naeionesciană asupra posibilului. Crezând că vine în apărarea lui Nae Ionescu, Noica l-a bănuit pe Mircea Vulcănescu de faptul că ar aduce „marfa lui proprie” și ar stecura-o „la adăpostul pavilionului profesoral” (*Nae Ionescu așa cum l-am cunoscut*, București, 1992, pp. 149-150). Astăzi, cu avantajul unei perspective lărgite prin trecerea timpului [(11)], se vede cât de „pripită”, sau chiar „ciudată” apare poziția lui Constantin Noica. Întrucât în 1979, cel care criticase (în ultima carte a sa, urmată de un sfert de secol de interdicție de publicare) „creativitatea” lui Mircea Vulcănescu (pentru că o considerase temeiul răstălmăcirii poziției filozofice a lui Nae Ionescu) nu mai ostenea, în *Amintirile* sale, să conteste creativitatea lui Mircea Vulcănescu: „cu excepția creației, – scria Constantin Noica prin 1979 –, totul sporea în ființa sa spirituală” (vezi *Amintiri despre Mircea Vulcănescu*, în vol. Mircea Vulcănescu, *Pentru o nouă spiritualitate filozofică*, Ed. Eminescu, București, 1996, p. 8).

Critica lui Constantin Noica din 1944 este consemnată de Mircea Vulcănescu într-o notă adăugată de el în manuscrisul volumului despre Nae Ionescu, notă ceva mai elaborată (fiindcă se pare că în ea au fost trecute de editori și idei găsite prin fișe sau notițe de completare sau poate chiar și idei ale lor). Cu o desăvârșită curtoazie, Mircea Vulcănescu începe prin a constata finețea observației lui Noica, recunoscând că tematica posibilului este „una din materiile” în care contactul dintre gândirea sa proprie și gândirea lui Nae Ionescu a fost cât se poate de fecund (p. 150). Dar nu uită să adauge că gândirea i s-a „dezvoltat, pe cont propriu, și sub influența altor dascăli” (Ibid.). În ce privește acuzația care i-a fost adusă, el îi amintește de pregătirea pentru tipar a cursului naeionescian din 1929/30. Recitind cea de-a cincea prelegere, prietenul său poate verifica poziția lui Nae Ionescu pe care Vulcănescu a redat-o cât se poate de fidel. Prin urmare, Constantin Noica a greșit vorbind de o „marfă proprie”, aparținându-i lui Mircea Vulcănescu.

În sprijinul afirmației că gândirea sa proprie asupra „precumpănirii virtualului” a fost în mod benefic stimulată și de alți dascăli, nu numai de Nae Ionescu, Mircea Vulcănescu citează cele două articole publicate de el în 1932 în ziarul „Cuvântul” (condus de Nae Ionescu) despre o conferință a lui Berdiaev asupra ideii de act și de posibilitate la Aristotel. Într-adevăr, la acea conferință pe care Vulcănescu o ascultase cu câțiva ani înainte, când fusese la studii, la Paris, Berdiaev spunea că pentru spiritualitatea răsăriteană „a nu fi îndeajuns de actualizat” nu este un semn de inferioritate. Latențele nemanifestate ar fi în Răsărit la mai mare preț decât actualizările ce și-au istovit posiblitățile. Un bun exemplu îl oferă chiar Biserica răsăriteană care nu-și actualizează – decât când e la strâmtoare –, câte ceva din infinitele sale posibilități. În asemenea context, realizările celor din Apus ar fi privite de Răsăritul ortodox ca treceri de

la un adânc plin de ființă la suprafața înfățișărilor trecătoare și efemere ale unei lumi inconsistente în ea însăși [12].

Referitor la obiecția de fond, anume că ar pune pe seama lui Nae Ionescu lucruri pe care acesta nu le-a gândit, Noica, îngrijind pentru tipărire [13] – alături de Mircea Vulcănescu, Ștefan Teodorescu și Constantin Floru –, opera filozofică a lui Nae Ionescu, ar fi trebuit să știe ce idei conține ea. Mircea Vulcănescu menționează în notă despre „mântuire ca trecere în virtual", subiectul principal în prelegerea a cincea în care Profesorul vorbește și de problema cauzalității științifice într-o sclipitoare expunere. Editorul Noica îi scria lui Vulcănescu în anii patruzeci că „primele șase lecții ale unuia dintre cursurile naeionesciene pregătite pentru tipar ar fi fost „pur și simplu anoste" (p.293 din rev. „Manuscriptum", 1-2/ 1996). La bătrânețe Cioran și-a amintit că Noica nu-l prea simpatiza pe Nae Ionescu, fiindcă în studenție îl dădea afară de la seminariile lui. De la Mircea Eliade aflăm că Profesorului de metafizică îi displăceau tinerii „înțelepți". Or, întruparea acestui gen uman este revelată atât prin scrisoarea lui Noica (de 26 de ani) către autorul romanului „Huliganii", trimisă pe 17 decembrie 1935 și oferită de Eliade spre publicare probabil în 1985, cât și prin părerea sa de la treizeci și trei de ani după care șase prelegeri ținute de Nae Ionescu ar fi fost „anoste". Opinie cu care Mircea Vulcănescu nu a fost de acord. Și întrucât în „Jurnalul filozofic" (1944) Noica a dat semne că a uitat desfășurarea de gând naeionescian expus în 1929/1930 odată cu prelegerea a cincea (intitulată și rezumată greșit în retipărirea de la Humanitas din 1991), Mircea Vulcănescu [14] îi reîmprospătează memoria.

Într-adevăr, în acea prelegere [15], Nae Ionescu afirmase că adevărata semnificație și valoare metafizică a *lumii universalului* ar fi aceea că ea constituie „domeniul virtualității", lumea către care „se mișcă omenirea în necesitățile ei de echilibru" (pp. 229-230; și lui Anton Dumitriu i-a plăcut ideea cu „lumea universalului" pe care a desfășurat-o în scrierile sale de tentă camuflat religioasă). Cauzalitatea metafizică ar face legătura dintre realitatea sensibilă („planul actualului") și planul virtualului. În termeni religioși, problema ar fi cum se face trecerea de la starea de păcat la starea de grație. Sau „cum ajunge omul la Dumnezeu?" (p.230, ediția din 1991).

Urcând pe treptele adevărului și ale realității, spiritul uman tinde să atingă „domeniul virtualității", poziția de echilibru care ar fi un fel de „grădină a sufletului". Trecerea de la treapta lumii realității sensibile spre treapta lumii virtualului se face cu ajutorul „cauzalității metafizice". Conform gândirii creștine a inițiatorului *Școlii trăiriste*, omul nu există prin sine însuși ci în virtutea a altceva. De aceea nimic din ceea ce i se întâmplă omului nu este „de sine stătător". Tot ce se întâmplă se întâmplă în virtutea a altceva, spunea Nae Ionescu spre sfârșitul prelegerii. Mișcarea sufletului către „*hortus animi*, termen foarte prețuit de mistică", trecerea pe puntea cauzalității metafizice și așezarea sufletului în lumea virtualului „ar ocupa o poziție analogă cu aceea pe care Dumnezeu a avut-o înainte de creație".

Așadar prin „cauzalitatea metafizică" (sau cu ajutorul lui Dumnezeu) de la „starea de păcat" omul care încearcă să ajungă în „grădina spiritului" ar trece la „starea de grație". Este demnă de remarcat asocierea dintre suflet și „grădina paradisului" pe care „hortus animi" (grădina sufletului) o poartă în chiar termenii ei. Acestea erau lucruri pe care Profesorul le spusese pe la începutul prelegerii care s-a rotunjit cu „forma cea mai generală, aproape de nerecunoscut, dar perfect exactă, a principiului cauzalității: nimic din ceea ce ESTE sau SE ÎNTÂMPLĂ nu este de sine stătător". Altfel spus, totul este din voia lui Dumnezeu. Gândirea naeionesciană devine mai lesne de urmărit celor care-i cunosc interpretările aduse păcatului originar [16].

Ca profesor de metafizică, de istoria metafizicii și de filozofia religiei, Nae Ionescu a revenit în câteva rânduri la mitul păcatului adamic dându-i mai multe interpretări. Acest lucru e semnalat pe fugă în acea notă de la p.150 a volumului scris de Mircea Vulcănescu pornind de la dezvoltarea unei conferințe din 1941, notă care, completată probabil cu idei din fișe răzlețe de editorii volumului „*Nae Ionescu așa cum l-am cunoscut*" (Ed. Humanitas, 1992), are pe alocuri o înfățișare neinteligibilă: Fiindcă Mircea Vulcănescu nu putea scrie că Profesorul ar fi vorbit la curs de „O PRIMĂ" funcțiune a metafizicii, „CORELATĂ SIMETRIC CELEILALTE OPERAȚIUNI CARE ESTE CREAȚIA". În prelegerea a șasea Nae Ionescu făcuse o simplă analogie între creatorul de artă care ajunge să creeze (cumva asemenea lui Dumnezeu) doar prin „depășirea lumii actualului", cu precizarea că „arta are un înțeles mult mai larg decât artele frumoase" (*Curs de metafizică*, Humanitas, 1991, p.245). Afirmația teologilor după care „în Dumnezeu totul există" ar avea înțelesul că „Dumnezeu este locul tuturor lucrurilor care se întâmplă, s-au întâmplat și se vor întâmpla. Ce înseamnă aici „este locul"? Este izvorul, este posibilitatea, este virtualul, este legea a ceea ce trebuie să existe" (ibid., p.243).

La p.167 a cărții lui Mircea Vulcănescu despre Nae Ionescu editată de Humanitas în 1992, cititorul este înștiințat că editorii au intervenit în manuscrisul volumului operând „câteva tăieturi", eliminând fraze și schimbând ordinea paragrafelor după cum au crezut ei că textul ar fi mai coerent (vezi nota 110, care se pare că a minimalizat modificările). În realitate modificările n-au fost operate doar la acel „subcapitol". Acest lucru l-am putut eu însămi constata, comparând (grație Măriucăi Vulcănescu) manuscrisul cu cartea din 1992.

În mod regretabil, modificarea înrăutățind coerența ideilor am observat-o citind în manuscris următorul pasaj: „Problema desăvârșirii noastre nu e să facem ci să putem face. Trecerea din posibilitate la fapt nu e un adaos de ființă, ci o istovire a ei". În volumul scos de Humanitas ideea apare modificată astfel: „Problema desăvârșirii noastre nu e să facem CI SĂ ȘTIM. ADICĂ SĂ PUTEM FACE". Aici modificările semnalate cu majuscule schimbă sensul inițial, datorită arbitrariului introducerii domeniului cunoașterii (prin acel „SĂ ȘTIM"), și a domeniului făptuirii omului care poate face pentru că e știutor. În continuare s-a dactilografiat greșit, iar într-o notă adăugată de editori s-a pus eroarea pe seama autorului volumului. La nota 112 e semnalată o „greșeală de redactare a lui Mircea Vulcănescu", ceea ce este exclus din partea unui gânditor de calibrul său.

Revenind la replica pe care Mircea Vulcănescu i-a dat-o lui Noica în nota de la p.150, aici se mai amintește de ponderea pe care-o capătă „căderea în Cosmos" în cuprinsul creștinismului metafizic al lui Nae Ionescu (vezi capitolele purtând acest titlu din volumul: Isabela Vasiliu-Scraba, *Metafizica lui Nae Ionescu în unica și în dubla ei înfățișsre*, Ed. Starr-Tipp, Slobozia, 2000, pp. 17- 59), probabil pentru ca Vulcănescu să poată aminti de scrisorile către Cella Delavrancea unde Nae Ionescu meditase asupra Sf. Pavel, cel mai filozof dintre apostoli. Din păcate se pare că aceste scrisori au fost distruse. Cella Delavrancea știa bine că ar fi riscat ani grei de pușcărie politică dacă epistolele trimise de Nae Ionescu ar fi fost găsite la ea de Securitatea comunistă.

Spre deosebire de viziunea idealistă apuseană (pe care metafizicianul Nae Ionescu obișnuia să o critice în scrierile sale), viziune în care însuși „a fi" este „un fel de a face", concepția realistă (în sens platonician, vezi Isabela Vasiliu-Scraba, Mistica Platonică, Ed. Star Tipp, Slobozia, 1999, sau http://www.scribd.com/doc/153749198/MISTICA-PLATONIC%C4%82) a lui Nae Ionescu accentuează asupra îndatoririi omului de a se depăși, de a ieși pe calea iubirii din egocentrismul lui: iubirea ar fi „o lege naturală a ființei. Legea iubirii nu este o obligație de ordin etic. Ea înseamnă doar: Vino-ți în fire" (p. 151). Tradus în limbaj noician, îndemnul este să „devii întru ființă", iar după Nietzsche „să devii ceea ce ești". În filozofia naeionesciana – urmează Vulcănescu –, „nu primează fapta, ci *contemplația înțelegătoare*, a cesa ce un discipol al lui a definit (...) ca *tăcere descriptivă*" (ibid.).

Din manuscrisul lui Vulcănescu, publicat în 1992 de foști comuniști (se pare că a fost cenzurat, eu nereușind să-l găsesc) lipsește portretul pe care-l face Mircea Vulcănescu filozofului religios Nae Ionescu: „Un om credincios aruncat în marea cea mare a făpturilor lui Dumnezeu, om deștept cu rădăcini în Bărăganul Brăilei, care se ivește la începutul veacului, care încearcă aventura matematizată a acelui sfârșit de secol, eșuând și care încearcă să se ridice din cădere îmbrățișând mulțimea cea mare a chipurilor în care strălucește viața lui Dumnezeu, care caută o formă de echilibru în tot acest freamăt din jur și care nu se mulțumește să afle, ci încearcă, urmărește trăirea proprie, exploatarea ultimă a gândului său" (Mircea Vulcănescu în msss).

Printre multele lor intervenții uneori nejustificate decât prin prejudecăți inoculate în comunism [17], editorii au înlocuit titlul „Cap de școală" prin „Neliniștea vieții formelor", trecând sub acest titlu continuarea fragmentului cenzurat: „ci numai noi înșirăm în urma lui boabele pe fir și încercăm să redăm un chip existenței lui caleidoscopice". Noica se plângea la bătrânețe că oficialii culturii comuniste nu recunosc *Școala trăiristă* din care el făcea parte. Comuniștii mereu i-au tăgăduit rolul de „cap de școală" celui care s-a bucurat de glorie, de răsunet spiritual, de oglindirea sa în ochii admirativi ai celorlalți și, mai ales, de răsfângerea ideilor sale în sufletul aleșilor săi discipoli (M. Vulcănescu, Op. Cit., p.117; vezi și Isabela Vasiliu-Scraba, *În labirintul răsfrângerilor. Nae Ionescu prin discipolii săi: Țuțea, Cioran, Noica, M. Eliade, M. Vulcănescu și Vasile Băncilă*, Ed. Star-Tipp, Slobozia, 2000).

Isabela VASILIU-SCRABA

Note și considerații marginale:

[1] vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Experiențe ale gândirii naeionesciene*, în două părți pe hârtie în rev. „Acolada", Satu Mare, anul XII, nr.10 / 2018, p.16 și în nr. 11/ 2018, p. 16; https://isabelavs2.wordpress.com/nae-ionescu/raportarea-la-timp-a-metafizicii/ . A se vedea și Isabela Vasiliu-Scraba, *Concepte cheie la Nae Ionescu*, pe hârtie în rev. „Acolada", Satu Mare, anul XII, nr.7-8/ 128-129, iulie-august 2018, p.16 și p.18; https://isabelavs2.wordpress.com/nae-ionescu/concepte-cheie-la-nae-ionescu/ .

[2] Dovada lecturilor era făcută de studenți chiar la examenele cu Nae Ionescu. Iată ce aflăm de la fostul său student, filozoful Mihai Șora: „Dacă (...) la întrebarea –inevitabilă în cazul său – cu care își începea totdeauna examinarea: „Dumneata, ce carte în materie ai citit?" se răspundea: „Cursul dumneavoastră" riposta venea fără întârziere: „Fii drăguț și vino dumneata la toamnă, dar nu fără să fi citit ceva în problema care cu adevărat te preocupă; în ultimă instanță, fie și cu o carte de poezie!"(v. Mihai Șora, *Profesorul meu, Nae Ionescu*, în volumul: *Nae Ionescu în conștiința contemporanilor săi*. Crestomație de Gabriel Stănescu, Criterion Publishing, Co., Inc., București, 1998, p. 365).

[3] vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Mărturisiri inedite ale lui Cioran din texte cunoscute și complet necunoscute*, în rev „Tribuna", Cluj-Napoca, nr.260/ 2013, pp. 6-7; https://isabelavs2.wordpress.com/emil-cioran/isabelavs-cioranmistic15/ ; precum și Isabela Vasiliu-Scraba, *Emil Cioran și multiplele virtuți ale procedeului complementarității*, în rev. Origini/Romanian roots, vol.IX, No. 9-10/99-100, Sept.-Oct. 2005, p.83-84; a se vedea și Isabela Vasiliu-Scraba, *Peregrinările lui Cioran prin textele asceto-mistice ale Filocaliei sibiene*; https://isabelavs2.wordpress.com/emil-cioran/2018cioranperegrinare/

[4] Dintr-o emisiune radiofonică (Deutsche Welle) înregistrată și tradusă de Securitatea comunistă în 9 august 1985 aflăm că Emil Cioran afirmase la un interviu (publicat de ziarul american „International Herald Tribune") că el nu se considera pe sine filozof ci un moralist „care meditează de pe poziții sceptice asupra condiției umane" (*Cioran și Securitatea*, Iași, 2010, p.329). În românește Cioran a scris șase cărți, traduse apoi în franceză și cuprinse în volumul „democratic" *Oeuvres*, Gallimard, 1995 (pp. 15 – 737). După șaisprezece ani aceeași editură pune separat scrierile franțuzești ale lui Cioran, pe care Noica le văzuse într-o perfectă continuitate cu scrierile românești. Despre „producția bibliografică" a prietenului său C-tin Noica spunea (pe jumătate în glumă, pe jumătate serios) că lui Cioran dacă i-ai citit o carte, i le-ai citit pe toate. Prima carte românească (*Pe culmile disperării*, 1934) i-a fost premiată cu „Premiul tinerilor scriitori români" de un juriu convins de argumentele aduse de Mircea Vulcănescu întru aprecierea valorii scrierii (https://isabelavs2.wordpress.com/mircea-vulcanescu/isabelavs-cioran-vulcanescu-cenzurat/). Beneficiind de ajutorul financiar al fratelui său Aurel, în România a mai publicat următoarele cărți: *Cartea amăgirilor* (Ed. Cugetarea, Delafras, București, 1936); *Schimbarea la față a României* (1936) și volumul „despre și contra religiei" (E.Cioran) intitulat *Lacrimi și sfinți* (1937), în care „face apologia misticismului", cum sta scris într-o notă smulsă unui deținut politic prin tortură pe 23 dec. 1954 (vezi. *Cioran și Securitatea*, Iași, 2010; a se vedea și Isabela Vasiliu-Scraba, *Cioran ca profet al adevăratei sfințenii*, în rev. „Oglinda literară", Focșani, nr. 121/ 2012 și nr. 122/ 2012, text al comunicării pe care am ținut-o la Colocviul internațional organizat în mai 2011 de Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu cu ocazia centenarului nașterii lui Cioran, vezi și înregistrarea în două părți http://www.youtube.com/watch?v=vabhvW-nU9U și http://www.youtube.com/watch?v=2BHknoJPFpg ; comunicarea a fost publicată în franceză de rev. „Origini/Romanian Roots", EMIL CIORAN – Centenar, vol. XV, Part. II: July-December, 2011, pp. 22-25; http://www.isabelavs.uv.ro/Articole/IVS-CioranPROPHET-fr-1C.htm). A cincea carte, *Amurgul gândurilor* (1940), a fost tradusă în franceză de Mirela Patureau-Nedelcu și publicată de C-tin Tâcu la Editura l'Herne din Paris. Pe manuscrisul celui de-al șaselea volum, *Îndreptar pătimaș*, scris în românește la Paris între 1941 și 1944, Emil Cioran a consemnat că ar fi „ilizibil, nepublicabil". Tradus în franceză el a apărut la Gallimard în 1993 cu titlul *Breviaire des vaincus*, fiind apoi inclus în volumul „democratic" Cioran, *Oeuvre* (Gallimard, Paris, 1995, pp. 509-571). În România ocupată de armata lui Stalin, Aurel Cioran a fost închis 10 ani (apud. Emil, și nu 7 ani câți au numărat torționarii) într-un lot de 27 de persoane care nu se cunoșteau toate între ele, lot etichetat de securiștii Anei Pauker „grup înarmat", fiindcă s-a găsit la unul din arestați un pistol. La proces avocatul Aurel Cioran a întrebat completul de judecată reunit la Sibiu care cred ei să fi fost modalitatea „grupului înarmat" de a acționa. „Puteam să tragem toți 27 cu același revolver? „ (vezi Aurel Cioran în Suplimentul „Litere, Arte, Idei", nr.40 /1995). Inițial s-a refuzat condamnarea celor 27 de persoane înarmate cu un pistol, dar pe urmă au fost citite sentințele prefabricate. Emil Cioran a părăsit definitiv România la începutul anului 1941, când a reușit cu greu să se întoarcă în Franța după ultimele sărbători de Crăciun petrecute în familie.

[5] Vezi înregistrarea Isabelei Vasiliu-Scraba de la Colocviul „Mircea Vulcănescu (1904-1952)", Tecuci, nov. 2011 despre moartea martirică a acestui gânditor creștincare a fost cadru didactic vreme de șaisprezece ani la Universitatea din București, între 1928 și 1944, http://www.youtube.com/watch?v=6kuhSDeAnVQ . Cioran își amintise în 1991 de Mircea Vulcănescu pe care l-a văzut ultima oară la Paris în 1939. Acesta „fusese într-o misiune aici. Toți îl admirau, era un om cu totul deosebit. O fire delicată... S-a întors și l-au omorât...O rușine: bătut, schingiuit. Un om de talia lui! Fratele meu a fost în aceeași închisoare cu el" (vezi Emil Cioran, *„Iată o constantă la români: ideea de soartă"*, în rev. Origini/Romanian Roots, Norcross, GA, USA, vol.VII, No. 7-8/73-74, July-August 2003, p.28, precum și Isabela Vasiliu-Scraba, *Mircea Vulcănescu întru-un dicționar de Humanitas*, https://isabelavs2.wordpress.com/mircea-vulcanescu/isabelavs-vulcanescudictionar/). Iată și una dintre imaginile bestialităților la care a fost supus filozoful ajuns după gratii nevinovat (vezi opinia președintelui Academiei din 1955 în eseul: Isabela Vasiliu-Scraba, *La Centenarul Marii Uniri, o privire filozofică asupra istoriei României*: https://isabelavs2.wordpress.com/articole/romania1918-2018/): „S-a întâmplat să fiu scos la tortură în aceeași serie cu Mircea Vulcănescu. Torturarea mea s-a terminat și acum zăceam aruncat într-un colț pe jos. La rând era Mircea Vulcănescu. După ce l-au torturat prin bătaia pe tot corpul (pentru a nu știu câta oară) a căzut în nesimțire. Era plin de sânge. Un țigan robust l-a luat de un picior, târându-l pe jos. Capul i se bălăgănea în dreapta și-n stânga ca o minge legată cu o sfoară trasă de un copil. Cum trecea tocmai prin dreptul meu, m-am târât puțin ca să-i îmbrățișez capul și să-l încurajez. Țiganul care îl târa m-a îndepărtat cu o lovitură de bocanc în piept care mi-a tăiat respirația" (vezi Nicolae Crăcea, *Mărturii din iadul temnițelor comuniste*, citat de Fabian Seiche în vol.: *Martiri și mărturisitori români ai secolului XX. Închisorile comuniste din România*, Ed. Agaton, Făgăraș, 2010; a se vedea

(Continuare în pg. 18)

„Contemplația înțelegătoare” a filozofului Nae Ionescu

și Sorin Lavric, *Nevoia de martiri*, în rev. „Permanențe”, Anul XIII, nr. 10-11/2010, p.3; în „Permanențe”, Anul XVI, nr. 1-2/2013, p.7, Sorin Lavric apare în lista de colaboratori ai revistei „Permanențe” scoasă de Fundația „George Manu” din București)

[6] vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *„Căderea în Cosmos” (III). Deosebirea, cu valențe mitice, dintre două atitudini în fața vieții*, în rev. „Asachi”, Piatra Neamț, Anul IX, nr. 142/2000, pp. 6-7 și nr. 141/2001, p.7, cuprins în vol.: *Metafizica lui Nae Ionescu în unica și în dubla ei înfățișare*, Ed. Star-Tipp, Slobozia, 2000, pp. 44-59; http://www.academia.edu/35663604/METAFIZICA_LUI_NAE_IONESCU_IN_UNICA_SI_IN_DUBLA_EI_INFATISARE .

[7] vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Mircea Vulcănescu despre spiritualitatea românească interbelică*, în rev. „Origini/Romanian Roots”, vol.VII, No. 7-8/73-74, July-August 2003, în Supliment Mircea Vulcănescu, p. I, sau http://www.scribd.com/doc/190130281/Isabela-Vasiliu-Scraba-Mircea-Vulcanescu-despre-spiritualitatea-romaneasca-interbelica. Numărul July-August 2003 a fost al patrulea număr al revistei (cu numere duble) la care îmi începusem în 2003 colaborarea. în 2002 pe internet se puteau deja citi pe primul meu site articolele publicate prin revistele din țară (vezi M. Sârbu, *Despre Isabela Vasiliu-Scraba*, în „Jurnalul național” din 3 iulie 2006, la rubrica „Astăzi e ziua ta” https://fr.scribd.com/doc/234898140/DespreIsabelaVasiliuScraba). Se putea citi, de pildă, articolul *Mântuirea prin trecerea în virtual*, publicată pe hârtie în rev. „Asachi”, Piatra Neamț, nr. 148, iunie 2001, pp.6-7; URL https://fr.scribd.com/doc/190131810/IsabelaVScrabaNaeMantuire , eseu a cărui variantă mai extinsă a fost publicată în ianuarie 2014 pe hârtie și sub un noul titlu (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Tăcerea descriptivă” a lui Nae Ionescu* , în revista „Tribuna”, Cluj-Napoca, anul XIII, în nr. 273 din ian. 2014, pp. 15-16-17). Din acest text al meu, un jurnalist a preluat (într-un context nepotrivit în care pusese la grămadă citate privitoare la mântuirea creștină alături de citate despre făptuirea unui creștin sau a unui ateu oarecare în lumea fizică) ideea cuprinsă în titlu (că mântuirea s-ar putea întâmpla „prin trecere în virtual”), fără a înțelege nimic nici din cursul lui Nae Ionescu, nici din Vulcănescu și nici din eseul meu. Jurnalistul a redat și nota de la p. 150 a cărții „*Nae Ionescu așa cum l-am cunoscut*” (Ed. Humanitas, 1992), în partea ei confuză la maximum (datorită editorilor!) convins că acele nonsensuri îi aparțin ori lui Mircea Vulcănescu, ori lui Nae Ionescu. La alegere.

[8] vezi Constantin Noica, *Amintiri despre Mircea Vulcănescu*, în vol.: Mircea Vulcănescu, *Pentru o nouă spiritualitate filozofică*, vol. I, București, 1996, p. 6.

[9] vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Camera 13 a „Vilei Noica”de la Păltiniș*, în rev. „Discobolul”, Alba Iulia, iulie-aug-sept. 2010, pp. 256-260; https://isabelavs2.wordpress.com/constantin-noica/pelerinaj-noica/ .

[10] Din cauza interzicerii în comunism (timp de aproape patru decenii) a filozofului Mircea Vulcănescu, al cărui nume prohibit n-a putut fi citat de Noica nici în *Rostirea filozofică românească* (1970), nici în *Creație și frumos în rostirea românească* (1973) nici în *Sentimentul românesc al ființei* (Ed. Eminescu, 1978) sau în *Spiritul românesc la cumpătul vremii. Șase maladii ale spiritului contemporan* (Ed. Univers, 1978), în niciuna din lucrările sale publicate în anii șaptezeci (vezi Stan V. Cristea, *Constantin Noica. Repere biobibliografice*, RCR Editorial, București, 2011, pp. 30-31) s-a crezut în mod eronat (eu însămi căzând în această eroare) că filozoful de la Păltiniș n-ar fi vrut să-l invoce pe prietenul și maestru său din toate cărțile purtând în titlu cuvântul „românesc”. Este meritul acad. Alexandru Surdu de a fi spulberat pentru totdeauna astfel de păreri nefondate subliniind în cartea sa (publicată în anul centenarului nașterii lui Noica) faptul că Noica a recunoscut întotdeauna influența lui Mircea Vulcănescu asupra gândirii sale. Lucru devenit în comunism un „mare secret” numai și numai din cauze independente de vrerea lui Noica.

[11] vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Anul 1983 a fost anul „Mircea Vulcănescu”*, în rev. „Asachi”, Piatra Neamț, Anul IX, Serie nouă, aprilie 2000, pp. 4-5, sau http://www.scribd.com/doc/190130676/Isabela-Vasiliu-Scraba-Anul-1983-a-fost-Anul-Mircea-Vulcanescu .

[12] vezi Mircea Vulcănescu, *Ortodoxia și Apusul după N. Berdiaev*, articol publicat în două numere din „Cuvântul” apărut în august 1932. Acest articol a fost inclus în volumul Mircea Vulcănescu, *Posibilitățile filozofiei creștine*, București, Ed. Anastasia, 1996, pp. 99-109.

[13] Inițiatorul tipăririi operei filozofice rămase de la Nae Ionescu a fost matematicianul Octav Onicescu, întrucît autorul „nu-și făcuse niciodată o problemă din publicarea ei”(vezi Mircea Vulcănescu și Constantin Noica, *Introducere* la vol. Nae Ionescu, *Istoria logicii.1929-1930*, ediția I-a, 1941, ediția a II-a, 1943, ediția a III-a, Librăria românească din Paris, 1989, ediția a IV-a, Ed. Humanitas, 1993, p. 18.). în *Introducerea* scrisă de editori la *Istoria logicii.1929-1930* este pentru prima dată înfățișată toată bogăția unei opere filozofice constituită în aproape două decenii. Foarte probabil această parte îi aparține lui Mircea Vulcănescu. La vremea terorii ideologice din comunism, prezentarea unei fațete a gândirii lui Nae Ionescu de către Anton Dumitriu în *Istoria logicii* (operă de referință editată și peste hotare) a fost un act doveditor de mare curaj. Dar și un gest de admirabilă probitate intelectuală (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Ceva despre filozoful și logicianul Anton Dumitriu*, conferință transmisă de Radio România Cultural pe 11 aprilie 2000).

[14] Încă de prin 1931, când C-tin Rădulescu-Motru (ale cărui idei fuseseră criticate de pe poziții naeionesciene în teza de licență a lui Paul Costin Deleanu susținută în septembrie 1930, vezi vol. P. Costin-Deleanu, *Ideea Românească*, Criterion Publishing, 2007, pp. 31-64 și pp.199-241) și-a întețit atacurile împotriva non-conformistului filozof Nae Ionescu – înconjurat de o „admirație aproape frenetică”, în primul rând de studenți, dar nu numai de ei (Mircea Eliade, *Profesorul Nae Ionescu. 30 de ani de la moarte*, cuprins în vol. *Nae Ionescu în conștiința contemporanilor săi*, Crestomație de G. Stănescu, 1998, p.154) –, Mircea Vulcănescu a alcătuit memoriul *Activitatea culturală universitară și extrauniversitară, în anii 1920-1931, a conferențiarului universitar Nae Ionescu*. Însăși tipărirea cursurilor lui Nae Ionescu la care se angajase după „otrăvirea Profesorului” (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Nae Ionescu și Petre Țuțea*, în rev. „Convorbiri literare”, Iași, Anul CXXXIV, nr.8(56), august 2000, p.43, https://isabelavs2.wordpress.com/nae-ionescu/isabelavs-tuteanae/) era văzută de Mircea Vulcănescu o „dovadă (...) împotriva tăgăduitorilor” acestei activități de mare anvergură ideatică (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Surpriza ultimului curs de metafizică a lui Nae Ionescu*, în rev. „Viața Românească”, Bucuresti, martie-aprilie 2003, pp.13 6-13 9, sau http://www.scribd.com/doc/191642194/Isabela-Vasiliu-Scraba-Surpriza-ultimului-curs-de-metafizica-al-lui-Nae-Ionescu).

[15] vezi Nae Ionescu, *Metafizica II. Teoria cunoștinței metafizice. Cunoașterea mediată. 1929-1930*, Prelegerea a V-a, în vol.: *Curs de metafizică*, București, 1991, pp. 229-237, sau Nae Ionescu, OPERE, vol. II, București, 2005.

[16] vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Mitul păcatului originar în interpretarea lui Nae Ionescu*, în rev. „Viaţa Românească”, Bucuresti, Anul XCIV, nr. 10-11, 1999, p. 107-109 sau http://www.scribd.com/doc/191640164/Isabela-Vasiliu-Scraba-Mitul-pacatului-originar-in-interpretarea-lui-Nae-Ionescu.

[17] Editorii au adăugat din burtă că Nae Ionescu ar fi fost „eminență cenușie” (M. Vulcănescu, *Nae Ionescu așa cum l-am cunoscut*, Ed. Humanitas, Buc., 1992, p.152), ceea ce nu am găsit în manuscrisul vulcănescian consultat. Tot ei au completat pasajul în care M. Vulcănescu menționează refuzul filozofului religios de a primi postul de director al Siguranței, oferit chiar în ziua când tinuse un curs despre îngeri în cadrul prelegerilor despre filozofia catolicismului. Fără nici o justificare, editorii au adăugat în paranteză : „Ca și cum ar fi ceva sigur pe lumea aceasta”, afirmație lipsită de orice legătură cu fraza precedentă care sună în felul următor „Sunt nebuni. Ori ei sunt proști și nebuni suntem noi ăștia care ne ocupăm de îngeri, pe când ne poftesc să ne facă Șefi ai Siguranței!” (p.68).

Isabela VASILIU-SCRABA

O coroană de flori înaltă cât o sondă

vieţii politice şi sociale, un guvern, în orice caz, diferit ca funcţiune de cel acătuit din aşa-zişi tehnicieni şi condus între 14 ian. şi 13 nov. 1933 de doctorul Alexandru Vaida Voevod. În concepţia lui Nae Ionescu, guvernul la care visa ar fi trebuit să fie deopotrivă un tampon împotriva apropierii regelui de liberali, ca şi „demiterii” definitive a lui Titulescu şi pregătirii dictaturii personale sau, cum scrie cu perspicacitate Mircea Vulcănescu, transformării arbitrajului politic ipotetic „în putere economică efectivă” prin crearea, în toate partidele, a oamenilor lui, „din veleitarii nemulţumiţi că nu-şi aveau asigurată succesiunea la şefie, făcând din ei nişte cai troieni, destinaţi ca, la ceasul hotărât, să spargă cadrele partidelor şi să constituie, cu sprijinitorii lor, partidul lui, unic, suprimând din viaţa politică pe cei care stăteau împotrivă-i”.

Momentul acesta, potenţat demesurat pe plan personal de arestarea lui în 1934, pe motiv că în articolul *Asasinarea lui Barbu Catargiu* ar fi îndemnat voalat la uciderea primului ministru I.G. Duca, survenită în 29 decembrie 1933, a constituit pentru Nae Ionescu îndepărtarea şi despărţirea definitivă de rege, precum şi, prin suspendarea ziarului *Cuvântul* la începutul anului următor, lipsirea lui de orice mijloc de propagandă ce ar fi putut fi folosită de Legiune. Mai mult, acest moment, de la care de acum încolo Nae Ionescu a fost permanent urmărit de Siguranţă, îl face implicit nu numai un adversar al cultului personalităţii lui Carol al II-lea (la stăruinţele lui Nicolae Iorga, regele intervine totuşi pentru eliberarea lui din arest), dar şi un vajnic oponent al dictaturii personale a acestuia, instaurată prin actul demiterii guvernului Octavian Goga din 10 februarie 1938, când, practic, Constituţia din 1923 a fost suspendată. Într-o relativ recentă carte de convorbiri a tânărului filosof Leonid Dragomir cu Dan Ciachir – *Bucuria de a fi răsăritean* (Ed. Timpul 2011) – , ultimul (autor şi al cărţii *Gânduri despre Nae Ionescu*, cu trei ediţii până în 2010), observă că „nu există niciun text care să probeze calitatea de ideolog al Mişcării Legionare a lui Nae Ionescu”. În plus, afirmă domnia sa, „după 1934, când se suspendă *Cuvântul*, el nici nu mai are un instrument de expresie. Ajunge în 1938 în lagărul de la Miercurea Ciuc fără să fie incriminat de ceva, pentru că nu poţi face o vină politică unui particular”. „Tributar metafizicii creştine” şi „adversar al pragmatismului de orice fel, asupra căruia afirma categoric superioritatea contemplaţiei, „Nae Ionescu – ne lasă înscris cu litere săpate în piatră Mircea Vulcănescu – nu împărtăşea doctrina Gărzii de Fier”.

Sunt în istoria culturii româneşti câteva destine tragice care se împletesc şi se înalţă la un sens anagogic de o manieră evidentă, însă nu mai puţin neobişnuită. E şi cazul Nicolae Iorga – Nae Ionescu! *Te ridica de pe scaun când îl auzeai în Parlament,* spunea Nae Ionescu despre Nicolae Iorga. *Strălucit şi otrăvitor*, *ca hidrargirul*, îi impunea părintelui istoriei neamului Nae Ionescu. Mult peste dimensiunea culturală şi spirituală obişnuită a contemporanilor, este evident că cei mai mari corifei ai libertăţii ca virtute absolută a timpului lor nu se puteau ignora! Viaţa lor, a spus-o şi a scris-o (cel puţin pentru Nae Ionescu) Mircea Eliade, a fost mai vie decât un roman captivant. Cu toate acestea, în mod fatal, ambii au stat sub semnul mişcării Roţii şi al Fortunei care antrenează suişul şi coborâşul. Departe de a le surâde, cum s-ar fi cuvenit, după atât de multele şi însemnatele lor merite, încăpute parcă în ghearele unui demon negru, împrejurările istorice le-au fost amândurora, spre finalul vieţii, dacă privim în fugă lucrurile, profund ostile. Se ştie prea bine astăzi că atât Nicolae Iorga cât şi Nae Ionescu au părăsit această lume în anul 1940, la răspântia unor evenimente ce se vor dovedi, prin amploare şi consecinţe, fără precedent. Ce s-ar fi întâmplat însă cu ei dacă ar fi trebuit să trăiască în anomia şi teroarea regimului comunist? Anticipându-le cumva, amândoi au sucombat în împrejurări mai mult decât dramatice. Ambii înmormântaţi sub supravegherea organelor represive şi cumva în semiclandestinitate! Niciunul n-a avut parte de funeralii naţionale, deşi niciuna dintre personalităţile contemporane nu ar fi meritat-o mai mult ca ei…

Despre aceste clipe, autorităţile timpului acela şi diriguitorii comunişti, mai apoi, au păstrat zeci de ani tăcerea. Extrem de preţiosul eseu memorialistic *Nae Ionescu. Aşa cum l-am cunoscut* al lui Mircea Vulcănescu s-a putut tipări şi a apărut pe piaţă abia în 1992! Iar totalitatea articolelor despre Nae Ionescu din arhiva filosofului Vasile Băncilă (*Nae Ionescu, un cavaler prestant al spiritului*), ediţie îngrijită de Dora Mezdrea, autoare şi a unei exhaustive *Biografii*, în patru volume, a acestuia, la mai bine de 30 de ani de la moartea autorului lor, unul dintre cei mai subtili filosofi români, el însuşi student şi, în limitele unui perfect bun-simţ, un intim al lui Nae Ionescu.

„Cu sentimentul apocaliptic al *iremediabilului* (s.a.) generat de lipsa lui Nae Ionescu din cultura română” (vezi Dorea Mezdrea, *op.cit.*), ca ins care în zilele agoniei i-a stat în preajmă şi l-a condus pe drumul fără întoarcere, Vasile Băncilă scrie: „Regimul (e vorba de dictatura personală a lui Carol al II-lea, *n.n.*) a impus ca *Nae să fie îngropat noaptea* (s.a.). De-abia a obţinut generalul (*gen. Vasile Panaitescu, cumnatul lui Nae Ionescu*, n.n.) anularea acestei dispoziţii, dar s-a ordonat ca Nae să fie dus pe străzi lăturalnice (…) *N-a fost voie să se ţină discursuri* (s.a.). De-abia l-a putut opri generalul pe Motru (*filosoful Constantin Rădulescu-Motru, preşedinte al Academiei Române la acea dată*, n.n.), *care insista cu putere* (s.a.). Generalul se angajase în acest sens. Malaxa a trimis la înmormântarea prietenului său *(apud Petre Ţuţea*) o coroană de flori *înaltă cât o sondă* (s.a.)”. În pofida interdicţiilor regimului, Nae Ionescu a fost petrecut la locul de veci, adăugăm noi, de familie, un grup masiv de prieteni apropiaţi, studenţi şi ziarişti.

Membru în tinereţe al grupului avangardist *Corabia cu rataţi* şi bun prieten cu Mircea Eliade, asistentul lui Nae Ionescu la catedra de logică a Facultăţii de filosofie din Bucureşti, Pericle Martinescu a lăsat în *Umbre pe pânza vremii* (Ed. Cartea Românescă, 1985) o serie de mărturii de o neasemuită vibraţie, printre care şi câteva *pagini de jurnal* din noiembrie 1940 ce gravitează, evident, în jurul morţii şi înmormântării lui Nicolae Iorga. Foarte puţin cunoscute, le voi cita în continuare, lăsându-le fără niciun comentariu, fiindcă sunt mai mult decât grăitoare.

29 noiembrie, 1940, seara: „Azi dimineaţă am fost la Bellu, să văd ce este acolo. Încă nu puteam să cred că e adevărat: Iorga depus în capela cimitirului, ca orice muritor de rând, ca un anonim oarecare întins pe o năsălie (…).

Nici o coroană, nici un prieten care să facă de veghe – gol, tăcere, la moartea acestor oameni (în capela cimitirului Bellu era depus şi trupul neînsufletit al fruntaşului ţărănist Virgil Madgearu, ucis de legionari în aceeaşi noapte de 27 noiembrie, *n.n.*) care ar fi trebuit să fie conduşi la locul de veci de cortegii nesfârşite formate din colegi, admiratori, foşti elevi, ce s-ar putea număra cu miile. Iorga, cel puţin, era unul despre care nimeni n-ar putea să spună că n-ar fi meritat funeralii naţionale. Şi, acum, ce funeralii!... Iorga înmormântat ca un simplu căruţaş! Asta întrece orice închipuire. Suntem cu adevărat în plină Teroare. Observam că cei ce se duceau să-l vadă pe marele savant, pe «Apostolul neamului», mergeau cu precauţie şi teamă să nu fie atinşi de cine ştie ce glonte zburat din vreun tufiş sau de după vreo cruce. Peste tot plutea teroarea, spaima, consternarea. Oamenii se văitau încet, blestemau cu glasuri stinse, sau tăceau, însă o tăcere strigătoare la cer.

A fost o zi urâtă, cu văzduhul îndoliat. Vântul şuiera strident prin ramurile brazilor din cimitir, cerul era întunecat, trăgea a ploaie, a ninsoare şi oraşul mi se părea, cu profilul lui depăratat, privit din cimitir, un decor trist al mizeriei omeneşti. Biserici, furnale, palate, închisori şi bordeie, conturându-se în zare, dincolo de Valea Plângerii – Bucureştiul îmi evoca soarta unei cetăţi în care totul fierbe şi se frământă înainte de a fi strivită (…)”.

Ştefan Ion GHILIMESCU